

Denevér előfordulási adatok észak-magyarországi bagolyköpetekből

Presence of bats in owl pellets collected in Northern Hungary

CSERKÉSZ TAMÁS

Bükki Emlőstani Kutatócsoport Egyesület

H-3300 Eger, Tizeshonvéd út 4.

ABSTRACT: This paper is concerned with the presence of bats in the Bükk-hegység (Bükk Mts.), the Heves-Borsodi-dombság and the Borsodi-Mezőség. Data obtained by owl pellets analysis. Seven species were found in the Bükk Mts. (*Nyctalus leisleri*, *N. noctula*, *Myotis myotis*, *M. blythii*, *M. brandtii*, *M. bechsteinii* and *Rhinolophus ferrumequinum*) and 6 species in the Heves-Borsodi-dombság, including *Nyctalus lasiopterus*. In the Borsodi-Mezőség 8 species were found including *Myotis dasycneme* and *Vespertilio murinus*.

A Bükk, a Mátra és az Aggteleki-karszt gazdag és változatos denevér faunával rendelkezik, az utóbbi évek kutatásainak eredményeképpen szinte valamennyi Magyarországon eddig megtalált denevérfaj előkerült (DOBROSI 1993, BIHARI & GOMBKÖTŐ 1993). A Heves-Borsodi-dombságról, amely e három terület közé ékelődik, kisemlősökre vonatkozó faunisztikai adat eddig nem állt rendelkezésre. Egy, a területen gyűjtött egyedülállóan nagy mennyiségű és diverzitású minta elemzése páratlanul hosszú fajlistát eredményezett. A minta kora azonban kérdéses, így további kutatások hivatottak igazolni, hogy a megtalált, igen gazdag faunáról tanúskodó anyag, a mai állapot tükré, vagy egy elmúlt időszak gazdagságának a maradványa. A Heves-Borsodi-dombságról származókon kívül bemutatom a bükki és borsodi-mezőségi eredményeimet is.

A mintavételek során ép köpeteket és törmelékét is gyűjtöttem, így a mintanagyságokat nem köpetszámban, hanem a meghatározott emlős táplálékállatok számában adom meg. A koponyatöredékeket TOPÁL (1969) munkája alapján határoztam meg.

A Dél-Bükkben macskabagoly (*Strix aluco*) számára 25 költőládát helyeztünk ki, elsősorban a cseres-tölgyes és gyertyános-tölgyes zónában. Köpeteket az odvak alól, és a fiókák kirepülte után az odvakból gyűjtöttünk. 1996 óta 21 fajhoz tartozó 2782 emlős táplálékállatot határoztam meg. Ebből a denevérek száma 16, relatív gyakorisága 0,57%. A Borsodi-Mezőség Tájvédelmi Körzet területéről a gyöngybagoly-köpetek tanyasi épületekből, templomtornyokból származnak. A teljes mintanagyság 11 655 táplálékállat, a denevérek relatív gyakorisága 0,49%. A Heves-Borsodi-dombságban egy erdei ház padlásáról gyűjtöttünk köpettörmelékét több lépésben, először 1998. augusztus 31-én. A ház Arló falu közelében található és már több évtizede élnek macskabagolyok a padlásán. A köpetekből 26 emlősfaj 1254 maradványát határoztam meg, a denevérek relatív gyakorisága 0,47% (részletek: CSERKÉSZ 2002).

A bagolyok táplálékában az élőhely denevérfaunája tükröződik. Denevérek közül, erdei élőhelyeken a prédaállatok sorában a nagyfülű denevér (*Myotis bechsteinii*) az első. Előkerült továbbá a hegyesorrú denevér (*M. blythii*), a közönséges denevér (*M. myotis*), a

három *Nyctalus*-faj, a brandt denevér (*M. brandtii*), a törpedenevér (*Pipistrellus pipistrellus*), valamint a nagy patkósdenevér (*Rhinolophus ferrumequinum*). Gyöngybagoly-köpetből származó óriás korai denevérről (*N. lasiopterus*) a lengyel RUPRECHT (1970) számol be, hazai előfordulásáról bagolyköpetben nem tudok, mint ahogy a nagy patkósdenevér esetében sem. Két denevér esetében - a havi mintavételnek köszönhetően - behatárolható a zsákmányolás időpontja. Egy nagyfülű denevér a Vörös-kő-völgyből került elő 1996. november 14-én. A zsákmányolás időpontja 1996. október 8. és 1996. november 14. közötti időszakra esik. A szőröskarú denevér (*N. leisleri*) 1997. június 14. és 1997. július 10. között időszakban lett a bagoly áldozata. Az arlói mintáról viszont az sem ismert, hogy melyik évszakban, évben vagy évtizedben keletkezhetett. Az 1910-ben épült vadászház mai lakói szerint legalább 30 éve élnek baglyok ezen a padlásán, amelynek padozatát vastagon borította a köpettörmelék és a por elegye. A minta több évtizedes korára utal az is, hogy az előkerülő rovarmaradványok 30 %-a orrszarvú bogár (*Oryctes nasicornis*) és 23 % nagy szarvasbogár (*Lucanus cervus*). Ez különösen akkor érdekes, ha tudjuk azt, hogy Arló környékén napjainkban a fenyvesek dominálnak.

Faj/species	Lelőhely/locality	Időpont/date	Példányszám/ numb. of specimens
<i>Nyctalus lasiopterus</i> <i>N. noctula</i>	Arló	1998. 08. 31.	1
	Arló	1998. 08. 31.	1
	Ároktő	1998. 08. 12.	4
<i>N. leisleri</i>	Szarvaskő, Kis-hegy	2003. 07. 05.	1
	FT, Felső-Petres	1997. 08. 10.	1
<i>Eptesicus serotinus</i>	Ároktő	1998. 08. 12.	24
	Ároktő	1998. 10. 11.	2
	Mezőcsát	1998. 08. 12.	1
	Mezőcsát	1999. 07. 21.	1
	Tiszanána	2000. 08. 01.	2
	Tard	1998. 10. 10.	5
	Felsőtárkány		
<i>Myotis bechsteinii</i>	(Nagy-Bánya-bérc) Felsőtárkány	1996. 11. 14.	1
	(Belső-Pes-kő-rét) Felsőtárkány	2000. 10. 27.	1
	(Belső-Pes-kő-rét) Felsőtárkány	2000. 07. 13.	1
	(Belső-Pes-kő-rét) Felsőtárkány	2000. 08. 13.	1
	(Belső-Pes-kő-rét)	2000. 10. 27.	1
	Arló	1998. 08. 31.	1
	Felsőtárkány (Kun-hegy-lápa)	2000. 07. 14.	1
	Borosmál	2002. 02. 23.	1
	Bükkzsérc (Csákány-lápa)	2002. 06. 17.	1
	Arló	2000. 08. 22.	1
<i>M. dasycneme</i>	Szarvaskő (Kis-hegy)	2002. 06. 16.	1
	Ároktő	1998. 08. 12.	9
<i>M. myotis</i>	Mezőcsát	1996. 11. 10.	1
	Felsőtárkány (Kun-hegy-lápa)	2000. 07. 13.	1
	Felsőtárkány (Petres-rom)	2001. 06. 23.	1
<i>M. blythii</i>	Arló	1998. 08. 31.	1
	Tard	1998. 08. 12.	1
	Arló	1998. 08. 31.	1
	Felsőtárkány (Petres-rom)	2001. 06. 23.	1
<i>M. brandtii</i>	Felsőtárkány (Pap-kő-lápa)	2003. 07. 05.	1
<i>M. mystacinus</i>	Borsodivánka	2001. 06. 16.	1

<i>R. ferrumequinum</i>	Szarvaskő (Kis-hegy)	2003. 07. 05.	1
<i>P. pipistrellus</i>	Mezőcsát	2000. 11. 25.	1
	Mezőcsát	2001. 11. 30.	1
	Ároktő	1998. 10. 10.	1
	Ároktő	1998. 08. 12.	1
	Arló	1998. 08. 31.	1
<i>Vespertilio murinus</i>	Mezőcsát	1998. 08. 12.	1
	Tiszavalk	2000. 08. 01.	1

1. táblázat. A bagolyköpetekből előkerült denevérek előfordulási adatai.

Síkvidéki területekről elsősorban épületlakó fajok kerültek elő. A gyöngybagoly Ároktőn a kései denevér (*Eptesicus serotinus*) kolóniát fogyasztotta (22 adult, 2 juvenilis), melyek mellett tavi (*Myotis dasycneme*) (9 adult) és korai denevéreket (*N. noctula*) (4 adult), valamint törpedenevért is zsákmányolt (a zsákmányállatok száma összesen 150 példány volt).

A tavi denevérek állkapocs-hosszát a 2. táblázat mutatja be. A mérést 0,01 mm pontosságú, digitális tolómérővel végeztem TOPÁL (1969) útmutatása szerint: az állkapocs csúcса I₁ nélkül és a processus condylaris közötti legnagyobb távolság. Az általam mért értékek meghaladják az említett szerző által megadott 11,9 – 12,9 mm intervallumot. Az előfordulási adatokat az 1. táblázatban adom meg.

Az óriás korai denevér koponya a MTM Emlőstárába került, a többi minta a Bükki Emlőstani Kutatócsoport Egyesület gyűjteményében található.

Azonosító kód	Állkapocs-hossz (mm)
ART-013	13,14
ART-014	13,27
ART-015	12,39
ART-016	13,19
ART-017	12,91
ART-018	13,25
ART-020	12,88

2. táblázat. Ároktői (Borsodi-Mezőség) gyöngybagoly-köpetekből származó tavi denevérek (*Myotis dasycneme*) állkapocs-hossza.

Köszönetnyilvánítás: Szeretném megköszönni Estók Péternek és Seres Nándornak a költőládák kihelyezéséhez és a köpetgyűjtéshez nyújtott segítségüket.

Irodalom:

- BIHARI, Z. & GOMBKÖTŐ, P. (1993): Az Északi-középhegység denevérfaunisztikai felmérése. Fol. Hist. nat. Mus. Matr. **18**: 163-189.
- CSEKÉSZ, T. (2002): Kisemlősök kutatása a Bükki Nemzeti Park egyes területein bagolyköpetek elemzésével. Eötvös Lóránd Tudományegyetem, Budapest. / diplomadolgozat/
- DOBROSI, D. (1993): Adatok a Bükk denevérfaunájához. Fol. Hist. nat. Mus. Matr., **18**:191-197.
- RUPRECHT, A. (1970): *Nyctalus lasiopterus* (SCHREBER) - A new species in fauna of Poland. Acta Theriologica, 15(23): 370-372.
- TOPÁL, GY. (1969): Denevérek - Chiroptera. Fauna Hungariae XXII./2. Akadémiai Kiadó, Budapest.